

ТРАНСХУМАНИЗАМ КАО ИЗАЗОВ ЗА РЕЛИГИЈУ

Резиме: *Основна идеја водила Њу Еџа је рађање једног новог доба путем појединачног и свеопштег духовног преображаја, надахнутог најразноликијим културалним предањима било да су она источњачка, келтска или племенска. У овом случају поглед је окренут према прошлости или према садашњости. Међутим, у освит трећег миленијума присуствујемо рађању једне нове парадигме, односно трансхуманизма која се радије окреће будућности. За разлику од религиозних људи, трансхуманисти теже да остваре своје снове на овом свету уздајући се у рационалну мисао и емпиризам а не у натприродне силе и у Божију моћ. То ће се, по њима остварити, путем научног, технолошког, економског и општег људског развоја. Све оно чиме се до данас бавила искључиво религија као што је вечни живот, вечна срећа, и Божанско провиђење за трансхуманисте је могући исход и резултат инжињеринга. Човек киборг нема потребе ни за постојањем душе нити за Богом како би постигао пуноћу сопственог постојања а понајмање потребу за свим тим обиљем натприродних и ванземаљских бића, за разликовањем светог и профаног, као ни за организационим облицима религијских обреда. Овај рад има за циљ да анализира на који начин трансхуманизам редефинише сам концепт религије или боље речено поништавање самог хришћанства.*

Кључне речи: *еугеника, кибернетика, клонирање, крионика, Њу Еџ, реконструкција ума, религија, трансхуманизам, хибернација, хришћанство*

TRANSHUMANISM AS A CHALLENGE FOR RELIGION

Summary: *The basic guiding idea of the New Age is the birth of a new era through individual and general spiritual transformation, inspired by the most diverse cultural traditions, whether they are Eastern, Celtic or tribal. In this case, the view is directed towards the past or towards the present. However, at the dawn of the third millennium, we are witnessing the birth of a new paradigm, i.e. transhumanism, which prefers to turn to the future. Unlike religious people, transhumanists strive to realize their dreams in this world by trusting in rational thought and empiricism and not in supernatural forces and God's power. According to them, this will be achieved through scientific, technological,*

¹ Медицинска школа „Београд“, Београд, Србија
E-mail: radmilo1981@gmail.com

economic and general human development. Everything that until now has been exclusively dealt with by religion such as eternal life, eternal happiness, and Divine Providence for transhumanists is a possible outcome and result of engineering. Cyborg man has no need for the existence of a soul or for God in order to achieve the fullness of his own existence, least of all the need for all that abundance of supernatural and extraterrestrial beings, for the distinction between the sacred and the profane, as well as for the organizational forms of religious rituals. This paper aims to analyze in what way transhumanism redefines the very concept of religion or rather the annulment of Christianity itself.

Keywords: *eugenics, cybernetics, cloning, cryonics, New Age, mind reconstruction, religion, transhumanism, hibernation, Christianity*

Увод

Трансхуманизам се може дефинисати као философија која са ентузијазмом заступа тезу да човек има способност да управља сопственим развојем и еволуцијом преко својих научних и технолошких достигнућа. Човечанство, другим речима, налази се на прагу нове еволутивне фазе у којој није више природа та која одлучује о њеном току и усмерењу. Нова реалност људске цивилизације коју чине генетски инжењеринг, биотехнологија, нанотехнологија и вештачка интелигенција заиста су отворили до само пре неколико година, незамисливе могућности и хоризонте, који самоуверено гледају на могућност да се дефинитивно искорене болести и бол а такође да и контролише процес старења, да се развију и унапреде чулне и сазнајне способности, да се развије савршено виртуелно људско тело и по мишљењу највећих оптимиста међу оптимистима, да се превазиђе, на један или други начин, и сама смрт. Осим унапређења физичких карактеристика човека, неки трансхуманисти исто то очекују и на плану људских осећања, односно, потпуни нестанак депресије и туге а на етичком нивоу, нестанак злочиначких, насилних и убилачких порива. Ове несагледиве могућности су прихваћене са ентузијазмом од стране присталица трансхуманизма, због својих очекиваних друштвених последица у будућности у којој ће преовлађивати савршена технологија и у којој ће бити искорењено сиромаштво а животна средина ће се ослободити загађења и људске деструкције. Исто тако, многи са одушевљењем гледају на могућност да се искорене најтеже болести као што су карцином и сида и у трансхуманизму виде симбол једног савременог надчовека у прометејском подухвату преузимања улоге Бога Творца у управљању не само еволуцијом људске врсте већ и природног амбијента и читавог универзума. И заиста, неки радикални заступници трансхуманизма говоре о такозваном инжењерингу широког опсега који се не односи само на спектакуларне грађевине као што су свемирски лифтови или орбиталне станице већ и на стварање нових планета и на експлоатацију огромних енергија звезда.

Ако се преформулишу речи светих књига, могло би се рећи да прихватање трансхуманизма значи претварање створеног бића у Биће Творца и признање које се подразумева да је Бог „погрешио“ стварањем човека и универзума, јер је то задатак човека који он сам остварује путем науке и технологије и на тај начин доводи творевину до савршенства. Пуноћа живота и срећа, како је види трансхуманизам, нису плод надприродне трансценденције. За разлику од религиозних људи, трансхуманисти теже да остваре своје снове на овом свету уздајући се у рационалну мисао и емпиризам а не у натприродне силе и у Божију моћ. По њима, то ће се остварити путем научног, технолошког, економског и општег људског развоја. Све оно чиме се до данас бавила искључиво религија, као што је вечни живот, вечна срећа, и Божанско провиђење, за трансхуманисте је могући исход и резултат инжењеринга. Најрадикалнији трансхуманистички погледи који се у овом тренутку могу наћи доводе озбиљно у питање не само традиционалне каноне тумачења људске природе, већ и улогу, ако не, и само постојање многих званичних и незваничних религија, нарочито оних које проповедају постојање Једног Бога или више богова. Наиме, за трансхуманисте божанство више није неопходно да би се постигло савршенство живота које се, уосталом, неће остварити на неком другом већ на овом свету. По њима, људска природа је сирови материјал у рукама научника, а човечанство није ништа друго него карика која повезује древног човека и постхуманистичког човека. Није случајно да је још док је трансхуманизам био у повоју, сам појам значио „*Transitory human*“ (човек у прелазу).

Основна идеја трансхуманизма је у сукобу са религиозним учењем по којем је човек већ целовито биће (рецимо, у хришћанству биће по слици и прилици Божијој), и има своју суштину, односно душу која је језгро човековог бића и достојанства и самим тим, човек нема потребу да током земаљског живота прелази у нови стадијум постојања, у нови постхумани облик, који би био израз савршенства. Дакле, трансхуманизам иде још корак даље и превазилази учење Њу Ејдса. Могућност да се постигне срећа и пуноћа живота без помоћи такозваних духовних интегратора које нуде религије се приказује кроз једну нову утопију, односно нову врсту миленаризма (хиљадугодишњег Христовог царства мира и благостања на земљи) који се не чека већ бива изграђен. Долазак Новог Доба се више не посматра кроз постизање склада духовних вибрација, анђеоских откровења или кроз *channelling*², већ кроз свесно управљање процесима еволуције који ће омогућити прелазак

2 Израз *channeling* (ченелинг) обично подразумева преношење информација посредством особе (*channeler*) која је убеђена да те информације потичу од спољашњег извора, потпуно друкчијег од њене свести. Иначе, овај израз потиче од енглеске речи *channel* (канал) па би се *channeler* могао превести као медијум, односно као особа која је ступила у додир са духовима и ванземаљцима (Кошutić, 1: 2018)

од хомо сапиенса до човека киборга. Као последица свега овога је то да је основни критеријум за тумачење људске природе технолошки а не религиозни или философски. Човечанство, или боље речено људска природа не постиже пуноћу живота захваљујући инструментима које нуде философија, религија или алтернативна духовност, већ пажљивом применом свих технолошких иновација које ће довести до квалитативног скока од једне инфериорне или ниже људске природе, до њеног савршеног облика. У суштини, трансхуманизам води човечанство ка радикалном преиспитивању самог појма „људског бића“. И ако размотримо шта заиста значи људско биће, то по себи логично подразумева и да се преиспита шта значи божанско биће, а то нарочито важи за хришћанство, религију чија је суштинска догма Бог који је постао човек. Практично, трансхуманизам је искључиво феномен западне цивилизације, не само због своје научно технолошке матрице или због тога што је настао на Западу, већ и пре свега, због чињенице да теоретичари трансхуманизма имају као саговорника управо Запад, односно јудеохришћанску цивилизацију.

Порекло и историјат неологизма трансхуманизам

Трансхуманизам је културолошки феномен који се развијао последњих неколико деценија, а ауторство нове речи *трансхуманизам*, као назив покрета, обично се приписује биологу Џулијану Хакслију, који у једном есеју објављеном 1957. године, истиче: „људска врста, ако то жели, може да превазиђе себе саму, и, то не спорадично, односно појединачно, већ у целини као човечанство. Потребан нам је дакле прикладан назив за нову школу мишљења. Можда би термин трансхуманизам могао да буде прикладан: човек остаје човек, али надилази себе самог и стиче нове неслућене могућности своје људске природе. Верујем у трансхуманизам. Кад буде довољно људи који ће то моћи да кажу искрено, људска врста ће се наћи на прагу новог типа постојања тако различитог од досадашњег, као што се наш живот разликује од живота човека у средњем веку. Коначно ће човечанство свесно управљати сопственом судбином“ (Huxley, 1957: 17). Термин трансхуманизам није био одмах општеприхваћен. Наиме, прошло је готово десет година док није поново актуализован од стране футуролога Фераидоуна Есфандарија који је користио псеудоним ФМ-2030. Појам трансхуманизам, ФМ-2030 тумачи у већ поменутом смислу, „човек у прелазу“ (FM-2030, 1989). Неколико година касније, ФМ-2030 је стекао популарност својим делом *Up-wingers: A Futurist Manifesto* из 1973. године, чији се уводни мото често цитира у трансхуманистичким круговима: „ово је славни тренутак у еволуцији човека“ (FM-2030@ 2007). Ипак, требало је сачекати осамдесете године прошлог века да би термин ушао у широку употребу. Поново је томе

допринео ФМ-2030 у свом делу, кључним за развој трансхуманизма: *Are You a Transhuman?: Monitoring and Stimulating Your Personal Rate of Growth in a Rapidly Changing World*. Године 1986, Ким Ерик Дрекслер објављује *Engines of Creation: The Coming Era of Nanotechnology* које популаризује концепт молекуларне нанотехнологије. Исте године, Дрекслер оснива *Foresight Institute*, организацију која је имала за циљ ширење информација о нанотехнологијама. Године 1988, филозоф Макс Мор почиње са објављивањем часописа *Extropy: Journal of Transhumanist Thought*³, часопис трансхуманистичке мисли. Макс Мор формулише прву прецизну дефиницију трансхуманизма: „Трансхуманизам је тип философије која настоји да нас поведе у постхуманистички поредак. Трансхуманизам има многе елементе хуманизма укључујући поштовање за разум и науку, ангажовање у циљу напретка и врхунско вредновање људске или трансхуманистичке егзистенције у овом животу. Међутим, трансхуманизам се разликује од хуманизма јер препознаје и предвиђа радикалне промене људске природе које ће наука и технологија учинити могућим“ (<https://extropy.org/>).

Часопис *Extropy* одговара на често постављено питање: „Какав је човек трансхуманизма? Трансхуманиста је човек у прелазу. Трансхуманисти смо у оној мери у којој се трудимо да постанемо постхуманисти и у мери у којој се ангажујемо да створимо постхуманистичку будућност. Све ово подразумева овладавање и примену нових технологија које ће нам омогућити да унапредимо наше способности и да продужимо очекивану дужину живота, да разбијемо стереотипе и општа места и да преобразимо сами себе како би били спремни за ту будућност, напуштајући сада већ превазиђене обичаје и моделе понашања“ (<https://extropy.org/>). Године 1998, философи Ник Бостром и Дејвид Пирс оснивају Светско трансхуманистичко удружење (*World Transhumanist Association*) и објављују трансхуманистичку декларацију у којој се сусреће општеприхваћена и најпрецизнија дефиниција трансхуманизма: „Трансхуманизам је поглед на будућност заснован на премиси да човек у својој актуелној форми не представља врхунац свога развоја већ се, напротив, налази у релативно почетној фази развоја. То је културолошки и интелектуални покрет који заступа идеју о могућности и жељи да се на суштински начин унапреди људски живот, ослањајући се на разум, а нарочито на развој и широку примену напредних технологија намењених победи над процесом старења и усавршавању интелектуалних, физичких и психолошких способности људског бића“ (<https://www.humanityplus.org/>).

3 Екстропија, односно уређени прогрес, представља континуирано истраживање развоја и усавршавања људског бића, његове културе и животне средине.

Последице

Човек киборг нема потребе ни за постојањем душе нити за Богом како би постигао пуноћу сопственог постојања, а понајмање, потребу за свим тим обиљем натприродних и ванземаљских бића, за разликовањем светог и профаног, као ни за организационим облицима религијских обреда. На пример, метафорички речено, ако се архајски човек молио божанству да га излечи од прехладе, савремени човек ће узети аспирин, то јест, ако људске недостатке (на пример, патња, болест, старост и смрт) нису решили „божански аспирин“ или „свети антибиотик“ већ научни и технолошки напредак, какав онда остаје простор за Апослут и однос према вечном животу у религиозној природи човека (Gasbarro, 1988: 125)? Да би се одговорило на ова питања неопходно је направити један кратак осврт на праткичне критике трансхуманистичких теза. Приговор који се најчешће јавља технолошке је природе, односно, практична немогућност да се достигну циљеви које трансхуманизам поставља. Наиме, вероватно је немогуће постићи ту „киборгизацију“ човечанства коју предвиђају познати трансхуманистички аутори као Рајмонд Курцвајл (Kurzweil, 2005). Још теже би било постићи било који облик кибернетичке бесмртности путем реконструкције ума (mind uploading)⁴ у сајбер простору који би превазишао ограничења телесне смртности да би се у било ком тренутку, по жељи, материјализовао у киборг телу које би поново оживело у људској димензији (<https://www.humanityplus.org/>). Овоме се може додати и критика општег типа, односно, да се многа технолошка предвиђања из прошлости све до данас нису остварила у пракси (Dublin, 1990). Трансхуманизам се тако своди на једноставан културолошки тренд који надахњује познате писце научне фантастике попут Вилијама Гибсона и његових романа *Neuromancer* из 1984, *Blood Music* из 1985. године или Грега Бира који је 1999. године објавио роман *Darwin's Radio*. Овим књижевним делима, претходила су дела класичне фантастике као што је *The City and the Stars* Артура Кларка из 1956. године. Неопходно је ограничити само на навођење критика без улажења у сложену анализу реалних могућности реконструкције ума, крионике, киборга, вештачке интелигенције и тако даље, јер би та анализа морала да буде чисто научне природе и њу је неопходно препустити искључиво научним специјализованим студијама.

Може се приметити, да често оно што је у прошлости изгледало као научна фантастика, данас је већ превазиђена наука. Довољно сетити се научнофантастичних романа Жила Верна као једног од најчувенијих примера

⁴ *Mind uploading* или реконструкција ума (повремено се назива и другим терминима као што су преузимање ума, пренос ума, емулација целог мозга, емулација целог тела или електронска трансценденција) односи се на хипотетички трансфер људског ума на вештачки супстрат, као што је детаљна компјутерска симулација појединачног људског мозга.

(Broderick, 1997). Већина аутора који се интересују и баве темом трансхуманизма наглашавају критику етичке природе ових данас технолошки наводно, неостваривих обећања. По њиховом мишљењу, трансхуманизам би био директни напад на људску природу која се сматра непромењивом и идентичном већ хиљадама година. Од тренутка када је човек достигао стадијум хомо сапиенса, структура људског бића се сматра фиксном и непромењивом, односно, стадијум еволуције који је човек достигао пре 10.000 година је идентичан данашњем човеку и биће идентичан човеку који буде живео за 10.000 година. Генетски инжењеринг има за циљ да унапреди одређене карактеристике човека. Ово уплитање у процес еволуције човека могло би се оправдати позивањем на концепт човека „заједничког творца“ са Богом. Али, то би значило да човек има пуно право да управља сопственом биолошком природом. Крајње је неморално генетски модификовати човека путем стварања надљудског бића. Прибегавање генетском инжењерингу да би се створило надљудско биће или биће са суштински новим духовним могућностима непојмљиво је, с обзиром, да је духовни принцип човековог живота у материјалном облику или телу људског бића и не може да буде плод људских руку нити да буде подвргнут генетском инжењерингу (Fukuяama, 2002; Habermas, 2003). Свако људско биће је јединствено, одређено својим биолошким и генетским карактеристикама које се постепено реализују кроз васпитање и раст и искључиво му припадају и не могу бити инструментализоване или модификоване. Човек може истински да напредује само тако што ће у потпуности пронаћи Божији лик у себи ујединивши се са Христом и следивши Његов пут. То би у сваком случају угрозило слободу човека из будућности јер он није имао никакве могућности да утиче на Божије одлуке које су већ дефинитивно одредиле човекове физичке и менталне особине. Генетска медицина која се превасходно бави лечењем урођених патологија, на пример, Дауновог синдрома, сигурно би имала врло значајан утицај на идентитет особе која се лечи, у смислу побољшавања њеног физичког изгледа и интелектуалних способности и, на тај начин, особа би могла да испољи своју праву природу која је првобитно била блокирана једним дефектним геном (https://www.vatican.va/roman_curia/congregations/cfaith/cti_documents/rc_con_cfaith_doc_20040723_communion-stewardship_en.html). Главна расправа је између заступника тезе да људска природа треба да остане онаква каква јесте и других, који тврде да она може да се измени, то јест, да се унапреди. Основни спор између трансхуманиста и биоконзерватора⁵ представља јасну парадигму: ако трансхуманисти допуштају да технолошки развој постепено доведе до радикалног преиспитивања самог појма људско биће, други се снажно опиру том пројекту јер њихова основна забринутост

5 Сви они који се залажу за очување живота и који сеprotиве било каквом вештачком мењању људске природе.

лежи у томе да би претерана примена технологије на крају довела до дехуманизације људског бића. То је основни разлог због кога треба бранити људску природу и сачувати је онаквом каква јесте данас, било да је она резултат Божијег стварања или резултат еволутивног процеса који је коначно довео до *homo sapiens*. На жељу да се очува изворна људска природа онаквом каква је добијена кроз процес еволуције, један од најзначајних представника трансхуманизма Ник Бостром, саркастично одговара: „Ако је мајка природа наш прави родитељ, требало би да лежи на робији због злоупотребе и убијања своје деце“ (<https://www.jetpress.org/volume14/bostrom.html>). Бостром наставља даље са својим одговорима који се сматрају неком врстом званичног одговора биоконзерваторима: „Читамо и пишемо, носимо одећу, живимо у граду, зарађујемо новац и купујемо храну у самопослузи, разговарамо телефоном, гледамо телевизију, читамо новине и возимо аутомобиле, плаћамо порезе, гласамо на изборима, жене се порађају у болници, просечна дужина људског живота је три пута дужа него што је то било у плеистоцену, знамо да је земља округла, знамо да су звезде велики облаци гаса изнутра запаљене нуклеарном фузијом и да је космос стар скоро 13,7 милијарди и да је бескрајно велик. Ако би нас посматрао древни човек, скупљач, ловац, у његовим очима бисмо већ изгледали као постхумани. Па ипак, овај радикални равој наших способности, како биолошких тако и техничких није нас лишио нашег моралног принципа, нити нас је дехуманизовао да нас учини генерално недостојним и злим. Исто тако, ако бисмо ми или наши потомци успели да постанемо то што би се по данашњим стандардима дефинисало као постхумано, ни то не би значило губитак достојанства нити би нас дехуманизовало“ (<https://www.jetpress.org/volume14/bostrom.html>).

Неки аутори су већ предложили теорију кокреације, односно, заједничког стварања по којој човек саставља заједно са Богом, и последично пут трансхуманизма није сам по себи атак на божански суверенитет (Cole-Turner, 1993; Peters, 1997). Биоконзерватори не прихватају аргументе трансхуманизма: са једне стране феминистичке ауторке се негативно односе према кибернетичкој бесмртности јер је тумаче као један нови облик духовности, то јест као бекство и презир према сопственој телесној природи и димензији (Midgley, 1992; Yehya, 2001). Такође, бројни су аутори по којима је несавршеност основна карактеристика људске природе тако да би елиминасање људске несавршености путем технологије довело до негирања само смисла човековог постојања (McKibben, 2003). Наравно, то је теза којој се трансхуманисти оштро супротстављају (<https://www.maxmore.com/>). Биоконзерватори се могу похвалити да у својим редовима имају научнике високог интелектуалног домета као што су Леон Кас (Kass, 2001; Kass, 2002), Френсис Фукујама (<https://reason.com/2004/08/25/transhumanism-the-most-dangerous/>) а нарочито Јирген Хабермас (Habermas, 2003). И ови и неки други

аутори сматрају да, ако се настави путем трансхуманизма, то би у крајњој консеквенци довело до преласка границе између човека и машине и до посебног парадокса, који је тематика познатог култног филма *Blade Runner* из 1982, да се не би могло више разликовати људско од вештачког, тако да би увек био потребан посебан тест који би утврдио ко је лажно а ко право људско биће (Newman, 2003). А то значи, ако се не може више разликовати људско од вештачког да постоји дефинитивни доказ дехуманизације човека. Карактеристичан пример те озлоглашене дехуманизације која настаје због неконтролисаног технолошког развоја, сусреће се у чувеном роману Хакслија *Brave New World*, још из 1932. године. У позадини ове расправе лебди зла коб могућег рата или барем расне напетости између људских и постхуманистичких бића (Annas-Andrews-Isasi, 2002).

Не ради се само о једностраној оптужби по којој идеали нису ништа друго него идеали белог, западног човека, већ се проблем расизма може тумачити двоструко. Са једне стране, трансхуманизам се може тумачити као покушај да се створи једна виша савршена раса, то јест, нови облик *еугенике* коју највећи песимисти међу критичарима трансхуманизма виде као могући повод нових будућих геноцида. Са друге стране, ствара се могућност за настанак „контрарасизма“ где би генетски модификовани појединци били прогоњени и маргинализовани од стране „нормалних људи“. То је управо нит која повезује многе научнофантастичне филмове и стрипове, као што је на пример *X-men*. Наравно, нису изостали одговори у којима се истиче да би *еугеника*⁶ довела до смањивања неједнакости међу људима. Међутим, многи трансхуманисти радије користе термин *репродуктивна генетика* (Silver, 1997), управо да би избегли негативан контекст појма *еугеника*.

Што се тиче могућег сукоба између људи и постљуди или уопштено речено опасности која је примена трансхуманистичких начела за људско друштво, многи аутори виде и замишљају један апокалиптични сценарио, тврдећи да би технологија могла да измакне из људских руку и да изазове уништење и изумирање људске врсте (www.wired.com). Неки аутори су чак и прорачунали на 50 посто вероватноћу изумирања човечанства до 2100. године, управо због фаталних грешака изазваних неконтролисаним развојем технологија (Rees, 2003). Многи трансхуманисти се слажу да је неопходно да технолошки прогрес буде подвргнут некој врсти контроле. Бостром је, на пример, предложио принцип диференцираног технолошког развоја, што би другим речима значило успоравање развоја штетних и убрзавање благотворних и човеку корисних технологија (<https://nickbostrom.com/>). На трагу ових критика социолошке природе постоји још једна, односно, могућности

6 Еугеника је наука о условима који воде стварању телесно и душевно здравог потомства, односно који спречавају рађање нездравог и за живот неспособног потомства; тежња да се овакви услови створе.

које нуди трансхуманизам биле би доступне богатима а недоступне сиромашнима и, на тај начин, би се продубљивали друштвени сукоби због настанка све дубљег генетског јаза. Дакле, благодети које би трансхуманизам донео човечанству, тешко би биле примењиве на запуштеним периферијама сиромашних градова или у неком забаченом селу југоисточне Азије. На тај начин би се друштвени политички и економски сукоби између особа, које себи могу да омогуће бионички орган и оних других, које то напротив не могу, само заострили. По мишљењу многих аутора, жеља да се преобрати сопствено тело није ништа друго него најизраженија манифестација крајњег конзумизма и капитализма (<https://www.ircm.qc.ca/en/>). Покушај да се прикаже овакво друштво будућности сусреће се у филму *Gattaca* из 1997, где је људска заједница подељена на две јасно раздвојене класе, односно, на класу генетски модификованих и на класу природних.

Колико трансхуманизам може да утиче на религиозну димензију огледа се у речима једног од првих теоретичара Макса Мура: „Бог је био примитивни изум примитивних народа, људи који су тек почињали да се ослобађају незнања и недостатка свести о себи. Бог је био опресивни концепт, биће моћније од нас, замишљен на трагу нејасне идеје коју смо имали о себи самима. Наш незауостављиви неограничени развој ће у својим најузвишењим облицима бити у стању да потпуно замени овај религиозни концепт. Као ствараоци поретка који следе и спроводе трансцендентни развој, ми смо авангарда еволуције. Човечанство је само прелазни стадијум на путу еволуције, ми смо врхунац развоја природе. Куцнуо је час да на себе свесно преузмемо бригу о нама самима и да убрзамо наш прогрес. Нема више богова, нема више вере, нема бојажљивог суздржавања. Напустимо наше застареле форме, напустимо своје незнање, слабости и коначно, смртност. Будућност је наша“ (<https://www.maxmore.com/>). Ставови попут овог нису изузетак, напротив, више су правило. Веома је тешко наићи на трансхуманисте који прихватају усклађеност трансхуманизма и религије а такође и страхови, а понекад и отворено непријатељство институционализованих религија према многим аспектима трансхуманизма, као што је на пример, клонирање и генетски инжењеринг, очигледан су показатељ у којој мери је трансхуманизам виђен као главни непријатељ свих религија.

Разне религије често су међусобно супротстављене, јер свака од њих тврди да поседује коначну Божију истину, али без разлике, све религије се боре против трансхуманизма који у крајњој инстанци сматра да су религије непотребне „јер човек је довољан самом себи“. Овде се уочава обнављање старе расправе антропологије и историје религије. А карактеристичан пример су ставови Огиста Конта и Џејмса Џорџа Фрејзера који су у постепеном преласку од религије ка науци, видели неминовну судбину човечанства. Разлика је у томе, што су тада научници одлазили и истраживали примитивне

религије како би поткрепили своје тезе, поредивши на истој еволутивној равни, на пример, религију аустралијских Аборидина, хришћанство и научну физику са краја 19. и почетка 20. века. Трансхуманисти прескачу први степен. У њиховој визири не постоји никаква разлика између аустралијских Аборидина који обожавају тотеме, и хришћана који недељом иду у цркву. За њих је и једно и друго религиозна форма, примитивни и архаични изрази људског ума и као такви, за трансхуманизам су потпуно застарели. Ако је древни човек лечио прехладу религијским обредом, савремени човек је лечи аспирином тако да се молитва чува за већи проблем као што би могла бити нека неизлечива болест која кроз бол и патњу води до смрти. У тренутку када смрт буде превладана путем клонирања, крионике⁷, кибернетике⁸ и реконструкције ума, чему ће служити молитва и каква ће бити Божија улога? Ако Божија помоћ више није потребна човеку и у крајњем смислу његовог постојања, која је онда њена функција? А ако Бог више није потребан човеку, да ли Он и даље постоји?

Незапослени Бог?

Познато је да се западно хришћанство често супротстављало науци. Неопходно је сетити се само Галилејевог случаја у оквирима католичког друштва или помислити на чврст антиеволуционистички став америчких протестаната. Са друге стране, религија не може да игнорише појаву и постојање трансхуманизма, нарочито у смислу последица етичке природе повезаних са употребом напредних технологија. Довољно је напоменути жестоку расправу о употреби матичних ћелија у научним истраживањима. Марк Валкер сматра да трансхуманизам и религија покушавају да одговоре на исто питање: „како треба да живимо?“ (<https://www.jetpress.org/>). Ово представља основну полазну тачку дијалога. Други аутори попут Гарнера истичу као основне теме, друштвене проблеме као што су сиромаштво, људска патња, екологија и то су по њима главни проблеми којим треба да се позабаве и трансхуманизам и религија што би истовремено требало да представља неутрални терен за међусобни дијалог (<https://www.jetpress.org/>).

Ако религија заступа став да треба живети добро а да се при том не мења постојећа структура људске природе, која се сматра сталном и вечном што исто тврди и трансхуманизам. Ако је у том циљу потребно преобратити

7 Крионика је техника замрзавања тела или само главе покојника на веома ниским температурама (око -200°C) у нади да ће одмрзавање и оживљавање бити могуће у будућности, захваљујући напретку медицине.

8 Кибернетика је наука која се бави општим законима управљања у привреди, друштву, у живим организмима и машинама, те општим законима прикупљања, чувања, презентирања и преображаја различитих информација у сложеним системима, уз свестрану примену компјутера.

људску природу, то треба и учинити. На пример, ако су потребне године мукотрпног тренинга и напора да се достигне одређени ниво физичког благостања и способности, тај исти ниво се може достићи и надмашити применом развијене технологије, односно побољшањем људских биолошких капацитета. Исто тако, ако су човеку потребне године и деценије учења да би стекао знање и мудрост, а модификовање људских биолошких способности и у овом случају би могло бити корисно. Ако нам напредна технологија будућности подари плаве очи и снажно тело способно да истрчи њујоршки маратон, и ако нам у делићу секунде учита у ум целокупан садржај Енцикопедије Британике, или нам омогући да разумемо и говоримо све светске језике, зашто те не бисмо и учинили? Другим речима, ако религија најчешће намеће прихватање непромењиве људске природе са својим физичким, моралним и психолошким, ограничењима и недостацима, трансхуманизам узима себи право морфолошке слободе (<https://aleph.se/>). Такође, и са друштвеног становишта, не мора да значи да ангажовање и сарадња у решавању неког проблема, на пример сиромаштва, аутоматски представља и теоријски и идеолошки склад трансхуманизма и религије. Прави доказ овог става је постојање складног дијалога између различитих религија по питању заједничких друштвених пројеката. На пример, помоћ изградња дечијих вртића, школа, болница, али то не значи да постоји теоријска и идеолошка сагласност страна у дијалогу. Другим речима, тешко је поверовати да заједнички пројекти могу довести до теоријске и идеолошке симбиозе или чак до конкретног међусобног признања и прихватања. Како примећује Гарнер: „Док у извесној сфери може доћи до прожимања и постизања договора о употреби неких трансхуманистичких технологија, супротстављене антрополошке, сотериолошке и есхатолошке концепције стварају можда један непремостив јаз“ (<https://www.jetpress.org/volume14/>). Најједноставнија примедба је то, да је трансхуманизам философија, раширена у западним земљама са традиционално преовлађујућим западним хришћанством.

Највећи део трансхуманиста су припадници протестантских деноминација у англосаксонским земљама у чијем је културолошком окружењу трансхуманизам настао и проширио се. Међутим, једна једноставна социолошка констатација изазива ипак један вид академског чуђења: ако је трансхуманизам све оно о чему се до сада говорило, како је могуће помирити га са хришћанством? И без поистовећивања протестантских и католичких догми и веровања примедбе и критике црквених великодостојника према идејама трансхуманизма (као што су клонирање и генетски инжењеринг), јасно показују да на теоријском или боље речено на богословском нивоу, хришћанство тешко може да прихвати идеју о помирљивости два система мишљења. Закључак може да буде дакле следећи: или трансхуманисти-хри-

шћани нису правилно обрадили значење „појма двоструког припадања“ (на исти начин као што и припадници Њу Ејџа нису разрешили сопствено двоструко припадање истовремено Њу Ејџу и хришћанству), или су ипак нашли начин за суживот наизглед тако супротстављених идеја. На пример, не сматрају противречним истовремено веровање у Бога који васкрсава мртве и додељивање овог задатка новим напредним технологијама; или веровање у бесмртност душе и истовремено веровање у реконструкцију ума у сајбер простору, затим веровање у догму васкрсења тела и истовремено у могућност стварања кибернетичког тела. Постоје многобројни примери, међутим основна идеја је та да хришћански Бог наставља да заузима кључну улогу иако се не прецизира на који начин се Он сматра кључним. Другим речима, ради се о наставку старе расправе креациониста са еволуционистима. Хришћански Бог наставља да има значајну улогу иако се верује да је универзум настао Великим Праском. Човек се развио еволуцијом а није Божије дело и творевина како дословно уче прва поглавља Књиге Постања. На основу свега до сада реченог, јасно је где виде опасност, сви они који сматрају непомирљивим хришћанство са трансхумнизмом. Простор који историјски заузима Бог, непрекидно се смањује и постепено нестаје упоредо са напретком науке. На тај начин се скоро обистињују теорије Џејмса Џорџа Фрејзера, по којима ће наука преузети Божију улогу. „Дело“ које припада Богу, све више губи значај и полако се назире могућност не тако далека, да једног дана Бог остане без „посла“ и сведен на ранг *Deusa otiosusa*⁹. Некада Бог је стварао и чувао свет, затим овај посао му је постепено одузиман од стране модерних теорија астрофизике. Некада је Бог стварао човека а касније, и овај задатак му је одузела Дарвинова теорија еволуције. Некада је Бог гарантовао загробни живот после смрти, касније и овај задатак му је одузео трансхуманизам. Ово су само примери који ипак објашњавају где су корени проблема? Ако овакви ставови могу да се позитивно посматрају са гледишта неких теолога који тумаче улогу Бога у зрелом развијеном савременом свету. Односно, реч је о такозваној теологији „смрти Бога“. Ипак, већина људи који се изајшњавају као верници посматрајући овај процес као директан напад на постојање самог Бога и последично на институције које постоје и које се заснивају управо на постојању вере у Бога.

Ако човек задобије бесмртност путем реконструкције ума у сајбер простору, и након тога стекне кибернетичко тело, ако срећа и унутарњи склад може да се стекне мудрим генетским инжењерингом који ће елиминисати све неуролошке и биолошке разлоге за тугу и депресију и ако су болести и физички недостаци превладани генетским инжењерингом и клонирањем,

9 Deus otiosus – беспослени бог, у представама разних народа широм света бог-творца који нема уплива у земаљске послове пошто се повукао у корист млађег божанског нараштаја, то је и митолошко оличење неба.

шта након свега овога остаје Богу? На тај начин Бог постаје непотребан човеку. Наравно, теологија би могла да многобројне одговоре на оваква гледишта. На пример, наводна „бескорисност Бога“ за човека не подразумева постојање Бога. Суштински прави Бог нема ништа заједничко са Богом продуктом одређене културе. Срећа сваког човека не може да се ограничи његовим психобиолошким карактеристикама. Теолошка креационистичка идеја нас учи о генеричком прелазу ни из чега ка бићу, стварање универзума и човека не треба разумевати дословно. Ипак, остаје чињеница да су сви одговори који теологија може да нам пружи засновани на претпоставкама метафизичке ирационалне природе и као такви, уопште не дотичу тврдокорне трансхуманисте који су по дефиницији окренути искључиво рационалном размишљању. Теологија ће наравно наставити да учи о немиру душе као што каже и блажени Августин: „*inquietum est cor nostrum donec requiescat in Te, Domine*“¹⁰ али за трансхуманисте ово нема никаквог значаја јер је то само још један израз човекове ирационалности који се овде исказује кроз религијску причу, као што може да буде и кроз уметност и, у принципу, нема ништа заједничког са победом рационалности коју нам доносе наука и технологија и што је темељ трансхуманизма. Ако је ово општа слика, разумљиво је зашто постоје многи трансхуманисти који се изјашњавају као будисти, чак би се будизам могао и посматрати као природно прибежиште трансхуманиста са религиозним идејама. Колико пута се могло прочитати да је будизам „атеистичка религија“? У овом тренутку било би неумесно доказивати колико је погрешан или барем ограничавајући овај став. Ипак, одсуство приоритета појединачне душе и божанства у многим будистичким школама мишљења заиста постоји и то може да привуче трансхуманисте који иако су прихватили оберучке научни рационализам, нису у потпуности напустили религиозну ирационалност.

Значајни број трансхуманиста се изјашњава као пагани или анимисти, односно, у центар своје духовности постављају нејасно обожавање и поштовање природе. Помирење анимизма и паганизма са чистом науком може се објаснити лако ако се узме у обзир општа слика савременог анимизма или паганизма, односно Њу Ејџа. Ако је научна фантастика припремила плодно тле за трансхуманизам, са научног становишта (а понекад и сам термин научни не треба ни стављати под наводнике с обзиром да је реч о истинској стварној науци, довољно је сетити само романа Артура Кларка, Грегори Бенфорда) Њу Ејџ је отворио пут трансхуманизму са духовне тачке гледишта. Неопходно је сетити се мита о Лемурији које многе струје Њу Ејџа виде као утопијско савршено друштво у коме наука и духовност живе у савршеном складу у свету у коме су природа и технологија у савршеној

10 „Наше срце је немирно, док не нађе мир у Теби, Господе“

хармонији или покрета такође изниклих из Њу Ејџа који заступају тезу да је човечанство имало контакт са ванземаљским, технолошки надмоћним цивилизацијама. Другим речима, Њу Ејџ и научна фантастика су припремили терен не само за ширење, већ и за прихватање многих трансхуманистичких идеја. Данас су већ у широкој употреби свима познати термини клонирање и генетски инжењеринг. Духовност трансхуманиста је индивидулане природе и за разлику од Њу Ејџа, чији је епохални наставак, трансхуманизам представља прелаз од опште ка индивидуалној духовности. Управо због своје научне и технолошке природе, трансхуманистичке идеје усмерене су ка читавом човечанству и нису појединачно духовно достигнуће човека који је у потрази за савршенством и духовним складом. Када је реч о индивидуалној природи трансхуманистичке духовности, мисли се на то да сваки трансхуманиста, следивши основно начело Њу Ејџа, ствара сопствену духовност тако што се надахњује различитим келтским, доморадачким, оријенталним и уфолошким традицијама, односно традицијама, које сматра најближим сопственом поимању трансхуманизма или боље речено, најприкладнијим за помирењем ирационалне жеље за духовношћу са рационалним убеђењима и вером у научни и технолошки развој човечанства. Наравно, историјско-религијска анализа не може да се задржи на индивидуалном начелу већ може само да окарактерише један значајан део трансхуманиста који се изјашњавају религиозним. Природа историјско-религијске дисциплине упућује ка анализи неких специфичних и колективних случајева, што може помоћи да се схвате опште црте феномена. Са једне стране, лако је уочити да су одређене трансхуманистичке идеје прихваћене и да су постале саставни део такозваног већ постојећег уфолошког култа *раелијанаца* а са друге стране, из трансхуманизма су изникли нови феномени које многи без устезања називају новим религијама.

Нови религијски покрети

На самом почетку анализе ових религијских покрета, неопходно је напоменути оно што Сандберг назива првом правом трансхуманистичком религијом (<https://www.aleph.se/>). Сам покрет нема јасно дефинисано име већ се ради о идејама изложеним у књизи *The Truth: The Universe Is A Growing God And What It Means For Us* чији је аутор Џејмс Скидмор. Упркос Сандберговој тврдњи која није јасно прецизирана да пред собом имамо прву праву трансхуманистичку религију, књига *Истина* није имала посебно значајан утицај на трансхуманизам с обзиром да је ретко цитирана у делима декларисаних трансхуманиста. Чак је тешко наћи и информације о књизи било у штампаном или у модерном електронском облику. Интернет, који обично обилује подацима о свим могућим темама у случају ове књиге даје врло

оскудне податке. Основна идеја књиге *Истина* је следећа: човечанство се налази на преломној тачки свог преображаја у један супер организам који ће се, настављајући свој еволутивни пут, на крају, поклопити са читавим универзумом. Практично, Скидморова теорија само наставља и осавременује теорије де Шардена што исто чини и то са још већим комерцијалним успехом Давид Зиндел. Зиндел себе не сматра трансхуманистом нити га таквим виде трансхуманисти. Ипак, успео је да им пружи општу слику на коју ће се позивати и ослањати, пруживши им бројне идеје објављене у његовим књигама које су временом постале афоризми и мисли, често коришћене у круговима трансхуманиста. Најпознатији и највише цитиран је један кратак дијалог који се налази у роману *The Broken God* из 1995. године: „Шта је дакле, људско биће? Само једно семе. Семе? Један жир са дрвета која нема страх да нестане како би постао стабло“ (Zindel, 1998: 96). Друге Зинделове мисли у којима је изражена јасна трансхуманистичка философија превазилажења ограничења људске природе су на пример: „ми смо творци нашег сопственог раја, сами себе стварамо а стварање нас самих је најузвишенија уметност. Буди оно што желиш да будеш, зар није то суштина нашег људског бића (<https://www.aleph.se/>)? Жеља да се постигне трансхуманистички степен човека, другим речима, не само да је легитимна већ је чак и обавезна.

Први трансхуманистички покрет су раелијанци, обично сврстани у групу уфолошких култова. Оснивач покрета је Клод Ворион рођен 1946. у Француској који се представља под именом Раел тврдећи да је 1973. године у току неколико дана имао блиске сусрете треће врсте са једним ванземаљцем, припадником технолошки врло напредне ванземаљске цивилизације која се зове *Елохим*. Вођа *Елохима* је Јахве (Chrissydes, 2003). Раел је у неким новијим раелијанским текстовима, опсиан као хибридни плод полног спајања његове мајке земљанке и ванземаљца Јахвеа. Током ових блиских сусрета, Раелу је детаљно предочена прошлост човечанства. Дошавши у сунчев систем, научници *елохим* цивилизације формирају нашу планету, а у другом кораку, посредством усавршеног генетског инжењеринга стварају и актуелну људску врсту. Године 1975, како тврди Раел, ванземаљци су га одвели на њихову планету где су му открили и друге истине и где је са дивљењем могао да се упозна са њиховом надмоћном цивилизацијом. Ово је тачка ослонца на који се заснива прихватање одређених трансхуманистичких идеја од стране раелијанаца, а нарочито, генетског инжењеринга и клонирања. Будући да су уверени, како је људска врста створена применом врхунске науке, логично је да не постоји код њих оклевање када је реч о примени технологије у циљу унапређења живота људске врсте. Шта више, раелијанци су убеђени да постоји могућност стицања бесмртности на земљи захваљујући клонирању, реконструкцији ума и другим технологијама које ће евентуално,

бити доступне научним напретком. Непоходно је сетити се тврдњи *раелијанаца* (које су наравно демантоване од стране новинара и научне заједнице) да су наводно пронашли тајну вечне младости и да су клонирали првог човека. Покрет раелијанаца даље тврди да је одавно покренуо читав низ пројеката, нарочито на пољу генетике како би применили сопствену идеологију: *Clonaid*, *Ovulaid*, *Insuraclone* и *Clonapet* клон који су најпознатији. *Clonaid* ће, када у пракси буде изводљиво, омогућити свим потписницима да буду клонирани нао што су положили узорак свог ДНК-а, наравно, док су још у животу. *Ovulaid* је пројекат који ће стерилним паровима или хомосексуалцима пружити могућност да добију децу, по плану и жељама клијената. *Insuraclone*, ће се бавити чувањем људских ћелија у циљу будућег клонирања или замене органа и последњи пројекат, *Clonapet* ће пружити шансу власницима домаћих животиња да похране ћелије својих љубимаца како би они били клонирани после смрти (Chryssides, 2003: 56). Ако се по страни остави сензационализам, у оваквој визији будућности човечанства, ни за Божанство ни за душу више места нема. Јахве и елохими су само ванземљаци, дакле, биолошка бића, од „крви и меса“, која су највероватније због незнања и примитивизма древног човека прихваћена као божанства. Исто тако, исход незнања је веровање у постојање душе, и примитивни човек је тако назива оно што човек данас зна да је само ДНК. Јасно је да је раелијанско излагање – изузев позивања на контакте са ванземљацима и сусрета са напредним цивилизацијама са других планета – може без проблема да се стави у однос са трансхуманистичким идејама. И заиста, раелијанска црква жели да понуди исто што и трансхуманизам, једну радикалну алтернативу за традиционалне религије. Реалијанство настоји да буде научна „религија“. Хедонистичка је, материјалистичка и атеистичка и попуно лишена потребе за натприродним (Chryssides, 2003: 45). Раелијанство се изјашњава као атеистичка религија која постоји у контексту „смрти Бога“ (Chryssides, 2003: 47). Интернет сајт покрета раелијанаца се поиграва нејасном етимологијом термина „религија“, повезујући га са латинским глаголом *religare* (што у преводу значи успоставити везу). Раелијанци се сматрају врстом „религије“ управо, зато што желе да створе везу са творцима, односно са ванземљацима под именом елохими. Дакле, немају ништа заједничко са трансцендентном и нематеријалном природом хришћанског Бога. Насупрот томе, наставља сајт, „као и будизам, раелијанство је атеистичка религија, односно не верује у Једног Бога, зато Што Бог не постоји“ (<https://rael.org/>).

У оквирима религиозног простора трансхуманизма су никли још неки мали религијски покрети, као на пример, *Church of Virus*, *Transtopianism*, *Society for Venturism*. На неки начин се могу сматрати религијама јер их њихови следбеници сматрају или због тога што су културолошки феномени

које је лако сврстати у религиозни оквир. Најинтригантније име од свих ових покрета, има такозвана Црква Вируса (*Church of Virus*). Она проповеда „неокибернетичку философију 21. века“ садржану у врсти атеистичкој религији еволуционистичког устројства (*memetically engineerd*)¹¹ која ће понудити целовито поимање истинског живота, постизање бесмртности а да притом, човек не прибегава мистичним илузијама (<http://www.churchofvirus.org/>). Црква Вируса себе сматра спојем религије и еволуције. У центру ове кибернетичке философије налази се идеја еволуције и управо због тога, њихов светац је Чарлс Дарвин, слављен као најауторитативнији инжењер еволуционистичке миметичке ере модерног доба (<http://www.churchofvirus.org/>). Како би се боље схватила ова неокибернетичка философија, сајт Цркве Вируса нуди на коришћење један свој лексикон. На основу дефиниција из тог лексикона, могуће је стећи прецизнију представу о томе како припадници Цркве Вируса описују сопствено виђење света. Према традиционалним религијама се не односе се баш деликатно. Један од првих појмова и термина из лексикона је *мамац*. Овим термином се одређује систем традиционалних културолошких узора која религија обећава корист за човека обично у замену за даље преношење и очување самог система веровања. Даље се овај концепт објашњава примером религиозне природе: у многим религијама овај мамац је „спасење“, „вечна срећа“ или слобода. Још један доказ негативног става Цркве Вируса према традиционалним религијама види се у опису одређења култа као „самоизолације заражене групе“, „испирање мозга“, одварћање човека од обављања биолошких функција (мисли се на целибат у цркви, стерилизацију), а све у корист верског преображења, односно прозелитизма. Следбеници култова се називају *membot*, то је особа чији цео живот је подређен пропагирању једног традиционалног културолошког узора или тема на роботизован начин у свакој могућој прилици (као што то чине многи попут Јеховиних сведока, припадници Хари Кришне или сајентолози. Чињеница је да покрет сам себе дефинише као цркву не треба да нас завара. Код припадника Цркве Вируса као и код реалијанаца, употреба термина религија има више практичну језичку конотацију и не изражава блиску суштинску повезаност са стварном црквом и религијом. Због тога би били подеснији термини, философија или стил живота и њима би боље могла описати визија света коју имају припадници овог покрета. У суштини, ради се о групи људи која дели научне и технолошке погледе на свет без религиозних обавеза или посебних захтева изузев добровољне регистрације на мејлинг листу покрета. Овај покрет је карактеристичан барем по два основа: прво, Црква Вируса представља јасан пример трансхуманистичког

11 Термин *меме* је скован паралелно са термином *ген*, јер ако сваки живи организам преноси са генерацију на генерацију биолошке информације, односно гене, паралелно са тим преноси и културолошке информације *меме*.

покрета који приликом расправе о феномену религије примењује модерну терминологију неразумљиву свима који не познају добро нову информатичку и кибернетичку стварност. Друга карактеристика је употреба термина *вирус*. У суштини, мада је јасно да је термин изабран како би упозорио све оне који приђу Цркви Вируса, да је школа мишљења покрета „постављена тако да их зарази“ (<http://www.churchofvirus.org/>). У трансхуманистичком контексту обично се термин вирус користи како би се описало све оно што традиционалне религије представљају за трансхуманизам, који их види као „вирус ума“. Људски ум се пореди са рачунаром и као што сваки рачунар може да буде заражен информатичким вирусима тако и човек може да буде заражен вирусом религије. Ово виђење религије као вируса је основна поставка Давкинса, аутора познате књиге *Selfish gene* из 1976. У једном касније објављеном есеју, *Viruses of the Mind* из 1991, научник објашњава као повољан амбијент ствара услове за њихово ширење и распрострањавање и тако се вирус религије преноси са једне особе на другу и са генерације на генерацију. Чињеница је, да у целом свету, већина деце следи религију својих родитеља а не неку другу. Религијски ритуали као што су, на пример, падање на колена пред Богом, поклон испред икона, клањање у правцу Меке, ритмично њихање главом према Зиду Плача, њихање у трансу или молитва на непознатим језицима; списак ових бесмислених механичких покрета телом је дуга, а пасивно и слепо их је практиковао велики број верника разних вероисповести (<https://lsa.umich.edu/cscs/>). Основни симптом који се испољава код човека зараженог вирусом ове природе, како пише Давкинс, је ирационалност: „Могуће је да су многа религиозна учења омиљена и упркос томе што су смешна. Свака особа опседнута религијом може да верује да хлеб симболично представља Христово тело али потребно је да човек буде дубоки верник па да верује у потпуну физичко претварање хлеба и вина у крв и тело Христово. Ако верујеш у то, можеш веровати у било шта друго и како сведочи прича о неверном Томи, ти верници су научени да то сматрају врлином. Набрајају се и други симптоми ове „заражености“. Свако ко је заражен вирусом религије може да постане нетолерантан према припадницима других религија, других вера а у екстремном случају да их убија или да жели њихову смрт. Обично показују непријатељски став према другим потенцијалним непријатељима сопствене вере. То је обично научна мисао која у пракси може да функционише управо као софтвер антивирус. Другим речима, трансхуманизам је једини аутентични антивирус за одбрану, ако нисмо заражени, или за чишћење, ако смо већ заражени вирусом религије“ (<https://lsa.umich.edu/cscs/>).

Још један занимљив трансхуманистички покрет је *Transtopianism* (Транстопијанизам) који се дефинише као философија ослобођења од рели-

гије и традиционално конзервативног религиозног мишљења. Транстопијанизам је непрекидни осмишљени покушај да се кодификује суштина рационалног и истовремено, представља потрагу за истином и трансценденцију људског постојања. Ипак, и пре свега, то је философија слободе: слободе од лажних богова; слобода од тиранских закона, од незнања, од бола и патње и слобода од саме смрти. Припадници транстопијанизма постављају себи као циљ усавршавање човека до постизања логичног и неограниченог савршенства у оптималним условима. Ма колико све ово може да изгледа радикално, ради се само о здраворазумском размишљању. Транстопијанизам може да се чини екстремним и радикалним само у контексту света у коме превлађује религиозни традиционализам, егалитарни социјализам и друге смешне архаичне идеологије. То је насилнички свет којим преовлађује идеја смрти, где је лудост нормална а рационалност се посматра као ментални поремећај или аномалија. Транстопијанизам себе сматра рационалном религијом: „Уместо да понизно обожавамо лажне богове, или да грубо одбацимо идеале које они представљају, требало би да се трудимо да настојимо да сами постанемо божанства. Тело је рањиво, али ум може вечно да постоји. Човек умире, али његово тело може да буде сачувано и поново оживљено. По много чему, овај свет личи на пакао, али човек може да створи рај на земљи. Универзум може да буде место хаоса и ентропије али човек може да га испуни поретком и интелигенцијом. Вођени разумом и подржани напредном технологијом можемо да потчинимо стварност нашој вољи и да немогуће учинимо могућим“ (<https://www.evolution.com/>).

Занимљиво би било споменути још два правца у оквиру трансхуманизма: *Venturism* (Вентуризам) и *Society for Universal Immortality* (Друштво за Универзалну бесмртност). Оба ова покрета теже циљу постизања бесмртности стваљајући у центар своје идеологије крионику. Вентуризам заступа и унапређује победу над смрћу у целом свету путем непрекидног продужавања и побољшавања људског живота уз помоћ све напредније технологије укључујући и хибернацију¹² и замрзавање људских тела после смрти, са циљем да се у будућности та тела оживе и излече. Да би се ово постигло, потребно је да се формира јако језгро мислилаца који на исти начин виде могућности који нуди крионика и који ће бити у стању да пруже подршку свима који желе да крену на рационалан начин ка постизању коначног циља, односно победе над смрћу и стварањем слободног друштва бесмртних (<http://www.quantum.plus.com/>). Могућност да се људско тело после смрти чува на ниској температури, у очекивању да напредне технологије будућности омогуће човечанству да га поново оживи, сматра се најлогичнијим ре-

12 Зимски сан неких топлокрвних животињских врста; мед. Лечење неких душевно болесних помоћу вештачки изазваног „зимског сна“.

шењем у оквирима које су наука и технологија до сада достигле. Следбенике вентуризма покреће љубав према човечанству и због тога смрт виде као наметнути данак и жртву, па смрт као таква треба да буде побеђена. Они су уверени да ће старење, болести, и биолошка смрт највероватније бити дефинитивно побеђени кроз неколико стотина година тако да сви ми који данас живимо ћемо сигурно дочекати клиничку смрт пре него што се достигне научно технолошки прогрес који ће омогућити победу над смрћу. Вентуристи су убеђени да хибернација, односно замрзавање пружа повољне услове за оживљавање замрзнутих тела у тренутку када процес старења и болести буду дефинитивно савладани. И због тога, што више људи би требало да има могућност да им тела буду замрзнута после смрти у очекивању и нади повратка у живот у будућности. Друштво за Универзалну Бесмртност се изјашњава као прогресивна религија која у рационалности, разуму и научном методу види тачке ослоњања своје вере. Одбацују се натприродне и мистичне силе као решење човекових проблема: „Наша судбина је у нашим рукама. Основна поставка је негирање духовности и душа се посматра као информација, односно, душа је само скуп информација и можемо је упоредити са софтвером врло сложеног рачунара. С обзиром да софтвер није везан само за један рачунар већ може бити пребачен и на други, тако и наша душа није стриктно зависна од нашег мозга. Практично, наше тренутно тело (наш хардвер) није адекватна подршка за душу и због тога се намеће потреба за превазилажењем наших тренутних биолошких ограничења како би се души омогућило да настави да се развија и постоји. С обзиром на чињеницу да ново трансхуманистичко доба још није наступило, једино средство које имамо на располагању како би сачували душу је хибернација. Верује се да после смрти, тело може да буде сачувано у облику биостазе или криптиобиозе путем процеса крионики. Ту, у том замрзнутом телу, остаће наша душа сигурна и сачувана у најтананијим структурама мозга у очекивању трансхуманистичке ере у којој ћемо бити поново оживљени“ (www.quantium.plus.com).

Закључак

Традиционалне религије створиле су сопствену богословску структуру која људску природу види као јасну дефинисану. Трансхуманизам, напротив, тежи да измени људску природу, и да у основи подрије сваки принцип на којима се заснива основно религиозно излагање. Ипак, многи примери религиозних ставова имплицирају човеково превазилажење његове актуелне природе. Познато светоотачко учење каже да је Бог постао човек како би човек постао Бог. Насупрот томе, индијски филозоф Ауробиндо, тврди да је човек Бог у формирању и мада је данашњем човеку немогуће, да замисли свој прелаз на виши степен постојања као што је и Дарвиновом мајмуну

било немогуће, да замисли прелаз у данашњег човека. Слично томе, сети-мо се пракси посвећења како оријенталних (на пример, тантризам) тако и западњачких (на пример, алхемија) које обећавају преображај човека у нешто више од човека и које се уопштено заснивају на начелу посвећења, по коме је човек „нешто што може бити надмашено“. Трансхуманизам је ипак нешто друго, јер за њега не постоји ни лични Бог, ни општи Апсолут, нити постоји нека сила посвећења која црпи енергију са виших нивоа постојања, зато што је за трансхуманизам једина битна стварност способност човека да преобрати себе самог уз помоћ науке и технологије. Ново трансхуманистичко доба биће дело људских руку а не дело натприродне метафизичке или програмиране духовне силе. Трансхуманизам, тако, безгранично проширује хоризонте и сфере за човека, чак и изнад небеса у којима обитава Бог.

Литература

- Annas, George J, Andrews, Lori B, Isasi, Rosario M, *Protecting the endangered human: toward an international treaty prohibiting cloning and inheritable alterations*, 2002;28(2-3), стр. 151-78.
- Broderick, Damien, *The Spike: How Our Lives Are Being Transformed by Rapidly Advancing Technologies*, Reed, Melbourne, 1997.
- Chryssides, George D, *Scientific Creationism, A study of the Raëlian Church*, UFO Religions, Routledge London and New York, (2003), стр. 45-61.
- Cole-Turner, Ronald, *The New Genesis: Theology & the Genetic Revolution*, Westminster John Knox Press, 1993.
- Dublin, Max, *Futurehype: The Tyranny of Prophecy*, Penguin Books, Canada, 1990.
- FM-2030, *Are You a Transhuman?: Monitoring and Stimulating Your Personal Rate of Growth in a Rapidly Changing World*, Warner Books, New York, 1989.
- FM-2030, *Up Wingers: A Futurist Manifesto*, John Day Company, New York, 1973.
- Fukuyama, Francis, *Our Posthuman Future: Consequences of the Biotechnology Revolution*, Farrar Straus & Giroux, New York, 2002.
- Gasbarro, Nicola, *La preghiera e la storia*, in "S.M.S.R.", n.s. XII, 1, (1988), стр.95-132.
- Habermas, Jurgen, *The Future of Human Nature*, Polity Press, London, 2003.
- Huxley, Julian, *New Bottles for New Wine*, Chatto, London, 1957.
- Kass, Leon, *Life, Liberty, and the Defense of Dignity: The Challenge for Bioethics*, Encounter Books, San Francisco, 2002.
- Kass, Leon, *Preventing a Brave New World*, New Republic, May, 2001.
- Kurzweil, Ray, *The Singularity is Near: When Humans Transcend Biology*, Viking, New York, 2005.
- McKibben, Bill, *Enough: Staying Human in an Engineered Age*, Times Books, New York, 2003.
- Midgley, Mary, *Science as Salvation: A Modern Myth and its Meaning*, Routledge, New York and London, 1992.
- Peters, Ted, *Playing God?: Genetic Determinism and Human Freedom*, Routledge, New York and London, 1997.
- Rees, Martin, *Our Final Hour: A Scientist's Warning*, Basic Book, New York, 2003.

Silver, Lee M, *Remaking Eden: Cloning and Beyond in a Brave New World*, Avon Books, New York, 1997.

Stuart A. Newman, Averting the clone age: Prospects and perils of human developmental manipulation, *The Journal of contemporary health law and policy* 19(2), (2003), стр.431-463

Yehya, Naief, *El cuerpo transformado*, Editorial Paidós Mexicana, 2001.

Zindell, David, *The Broken God*, Harpercollins, New York, 1998.

Интернет извори

<http://www.quantium.plus.com/>

<http://www.churchofvirus.org/>

<https://www.lsa.umich.edu/cscs/>

<https://www.aleph.se/>

<https://www.evolution.com/>

<https://www.extropy.org/>

<https://www.humanityplus.org/>

<https://www.ircm.qc.ca/en/>

<https://www.jetpress.org/volume14/bostrom.html>

<https://www.maxmore.com/>

<https://www.nickbostrom.com/>

<https://www.reason.com/>

<https://www.vatican.va/content/vatican/en.html>

<https://www.whatistranshumanism.org/>

<https://www.wired.com/>